

บทบาทและการทำหน้าที่ของคนกลางในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ของศาลเยาวชนและครอบครัว

The Roles and Duties of Mediators in the Restorative Justice Process of the Juvenile and Family Court

Received: May 23, 2020

Revised: June 30, 2020

Accepted: July 21, 2020

มนีรัตน์ ชื่นเจริญ¹

Maneerat Chuencharoen

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทและการทำหน้าที่ของคนกลางในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของศาลเยาวชนและครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่ทำหน้าที่คนกลางในศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น จะเป็นผู้พิพากษาสมทบ โดยทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและไกล่เกลี่ยความขัดแย้งภายในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และจะถูกเรียกว่าผู้ประสานการประชุม โดยก่อนการประชุม ผู้ประสานการประชุมจะต้องประสานงานและอำนวยความสะดวกระหว่างคู่กรณีในการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการประชุม ในระหว่างการประชุม ผู้ประสานการประชุมจะเป็นผู้ดำเนินการประชุมให้แต่ละฝ่ายได้พูดคุยและตกลงกัน เพื่อให้เกิดแผนแก้ไข บำบัด ปันฟูเด็กและเยาวชน และผู้ประสานการประชุมยังต้องติดตามผลการดำเนินงานและจัดทำข้อสรุปเพื่อเป็นรายงานต่อไป อาจถือได้ว่าผู้ประสานการประชุมนั้น มีบทบาทและหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้คู่กรณีได้เจรจาไกล่เกลี่ยกัน โดยเปิดโอกาสให้ทั้งฝ่ายผู้เสียหาย ฝ่ายผู้กระทำผิด และบุคคลที่ได้รับผลกระทบ ได้เข้ามาพูดคุยถึงสาเหตุในการกระทำความผิด ผลกระทบที่ทางผู้เสียหายได้รับจนนำไปสู่การเยียวยาทั้งทางด้านจิตใจ ค่าเสียหาย และความสัมพันธ์ ทั้งนี้ ผู้ประสานการประชุมจะต้องมีคุณสมบัติคือ เป็นผู้ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการอบรมและจัดแจ้งผู้ประสานการประชุมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ปันฟูเด็กหรือเยาวชน และการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และขึ้นทะเบียนและจริยธรรมของผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ เพื่อให้กระบวนการเจรจามีการขับเคลื่อนวิธีการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

คำสำคัญ: บทบาทและการทำหน้าที่ คนกลางหรือผู้ประสานการประชุม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

¹นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (อาชีววิทยาและงานยุติธรรม) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; PhD student, Doctor of Philosophy Program in Criminology and Criminal Justice, Chulalongkorn University; Email: c.maneerat7@gmail.com

ABSTRACT

In this research investigation, the researcher examines and analyzes the roles and duties of mediators in the restorative justice process of the Juvenile and Family Court.

Findings show that mediators in the Juvenile and Family Court are associate judges who facilitate and mediate conflicts in a restorative justice process. They are called facilitators. Prior to a meeting, facilitators must coordinate and facilitate the parties in the appointment of the date, time, and location of the meeting. During the meeting facilitators conduct the meeting so both parties can talk and make agreements in order to reach plans for the rehabilitation of children and young persons. Facilitators must follow up the performance and provide the conclusion to make reports. It can be considered that facilitators play roles and duties in facilitating both parties in the negotiation and mediating process. Both the injured person and the offender as well as a person affected can discuss regarding the causes of the offence, the effects on the injured person leading to the remedy in the mental aspect, compensation for the damage and the relationship. The facilitators must have the following qualifications. They must attend a training program and have a record as facilitators to formulate plans for the rehabilitation of children and young persons; to remedy the injured persons; and to have registration and the ethics of persons providing counseling. This is to ensure that the negotiation process proceeds with efficiency in accordance with the restorative justice process.

Keywords: The Role and Duties, Mediator or Facilitator, Restorative Justice Process

บทนำ

ศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรม โดยการบังคับใช้กฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญาในการวินิจฉัยเพื่อพิจารณาลงโทษบุคคล แต่กระนั้นการบังคับใช้กฎหมายให้บรรลุผล ก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวบทกฎหมายเพียงอย่างเดียว หากยังต้องมีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีประสิทธิภาพด้วย จึงจะสามารถควบคุมสังคมให้เกิดความสงบสุขและอำนวยความยุติธรรมให้แก่สมาชิกในสังคมได้เป็นอย่างดี ในทางกลับกัน หากกระบวนการยุติธรรมไม่มีประสิทธิภาพ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาได้ (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2543, น. 5) เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงได้มีการนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรม

ทางเลือก (Alternative Dispute Resolutions: ADRs) มาใช้ในหน่วยงานต่าง ๆ ภายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อที่จะแสวงหาทางเลือกในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้มีประโยชน์สูงสุดในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม โดยให้ความสำคัญต่อการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) ออกจากกระบวนการยุติธรรมเป็นลำดับแรก ก่อนนำคดีเข้าสู่การพิจารณาตามขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรม (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2556, น. 174-175)

หนึ่งในกระบวนการทางเลือกที่ถูกหยิบยกมาใช้ในการจัดการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมทั้งการมุ่งเน้นในการเยียวยา บรรเทาความเสียหาย และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย คือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) โดย Braithwaite (1996) ได้กล่าวถึงกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของเหยื่ออาชญากรรม ว่าเป็นการฟื้นฟูเยียวยาในทรัพย์สิน จิตใจ ความรู้สึกปลอดภัย สังคม และศักดิ์ศรีของเหยื่ออาชญากรรมที่เกิดจากความเสียหายของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และวิธีการดำเนินการขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือ การประชุมกลุ่ม ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบในการจัดการความขัดแย้งโดยการไกล่เกลี่ย กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้เสียหายโดยตรง ผู้เสียหายโดยอ้อม (ถ้ามี) ผู้กระทำผิดโดยตรง ผู้กระทำผิดโดยอ้อม (ถ้ามี) เครือข่ายของผู้เสียหาย (Victim's Network) เครือข่ายของผู้กระทำผิด (Offender's Network) และคนกลาง (Mediator/Facilitator)

จะเห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น นอกจากจะมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็ยังต้องมีคนกลางซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือการไกล่เกลี่ยอีกด้วย (อังคณา บุญสิทธิ์, 2550, น. 207-217) กล่าวคือ คนกลาง (Mediator/Facilitator) คือ บุคคลที่สามที่ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินปัญหาโดยตรง แต่คนกลางนี้จะช่วยให้คู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายมาตกลงกันเพื่อให้บรรลุข้อตกลงที่เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่าย โดยประเด็นของการเจรจาต่อรอง หรือการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางนั้น จะให้อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่คู่ขัดแย้ง จึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างสมัครใจ โดยที่คู่ขัดแย้งต้องเต็มใจที่จะยอมรับความช่วยเหลือที่จะให้คนกลางเข้ามาช่วยจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ทั้งนี้ การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง มักจะเกิดขึ้นเมื่อคู่ขัดแย้งมีความเห็นว่าจะไม่อาจจะรวมแก้ไขกันเองได้ และเมื่อหนทางการแก้ไขปัญหาไม่เพียงการอาศัยความช่วยเหลือของบุคคลที่สามเท่านั้น (มัวร์, 2542, น. 8) บุคคลที่สามหรือคนกลางจึงจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ และมีบทบาทหลักในการทำหน้าที่อำนวยความสะดวก และไกล่เกลี่ยความขัดแย้งภายในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อให้เกิดการสร้างสัมพันธภาพอันดีต่อกันดังเดิม

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและการทำหน้าที่ของคนกลางในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของศาลเยาวชนและครอบครัว และวิเคราะห์บทบาทและการทำหน้าที่ของคนกลางในศาลเยาวชนและครอบครัว ภายใต้กรอบแนวคิดคนกลางในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวถึงแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ บทบาทของคนกลางในกระบวนการยุติธรรม

เชิงสมานฉันท์ บทวิเคราะห์ วิจัย และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทและการทำหน้าที่ของคนกลาง
ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของศาลเยาวชนและครอบครัว รวมทั้งบทสรุปที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้

แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และบทบาทของคนกลาง

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้น เพื่อต้องการที่จะให้เกิดการพัฒนาใน
กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งหลักการสำคัญของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น คือ การให้ความสำคัญกับ
การชดเชยเยียวยาผู้เสียหาย การบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม
ในการจัดการแก้ไขปัญหา

1. แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2544, น. 57-58) ในเบื้องต้นเกิดขึ้นมาจาก
แนวคิดในการที่จะแก้ไขและปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติ ซึ่งมี
ปัญหามาจากสาเหตุหลัก ๆ ที่สำคัญ คือการที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาถูกผูกขาดโดยรัฐมากเกินไป
และมุ่งเน้นที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยลืมที่จะให้ความสำคัญกับผู้เสียหายหรือเหยื่อ
อาชญากรรม นอกจากนี้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีลักษณะดังคดีและข้อพิพาทเข้าสู่ระบบ ไม่ค่อยมี
กระบวนการที่จะส่งเสริมให้มีการแก้ไขปัญหามานุษยนิยม จากสภาพปัญหาดังกล่าวนี้อเอง ได้มีการเสนอ
หนทางในการแก้ปัญหา และปรับแนวคิดใหม่เป็น “การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หรือ
Restorative Justice แนวคิดใหม่นี้ มองว่าปัญหาอาชญากรรมไม่ใช่เรื่องที่กระทำต่อ “รัฐ” และกระทบต่อ
ความสงบของรัฐเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่กระทบต่อ “ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล” ระหว่าง “ผู้กระทำความผิด”
“ผู้เสียหาย” และ “ชุมชน” ที่อาชญากรรมเกิดขึ้น ดังนั้น ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมไม่ว่า
จะเป็นผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย หรือชุมชน ควรที่จะมีส่วนร่วมและบทบาทร่วมกันในการเข้ามาแก้ไขปัญหา
เพื่อสร้างสรรค์ความสันติสุข แล้วนำความสมานฉันท์กลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

โดยความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น Zehr (2002, p. 40) ได้ให้ความหมายว่า
หมายถึง กระบวนการซึ่งมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดมีส่วนได้ส่วนเสียในความผิด
และมีการระบุถึงความเสียหาย ความต้องการ และหน้าที่ เพื่อที่จะชดเชยเยียวยาให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้
รวมทั้ง Braithwaite (1998, pp. 323-344) ได้ให้ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไว้ว่า
การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมให้กลับสู่สภาพดีดังเดิม ทำให้เหยื่อเป็นศูนย์กลางของ
กระบวนการยุติธรรม ขณะเดียวกันก็บูรณาการผู้กระทำความผิดและสังคมเข้าด้วยกัน โดยสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็น
ประการแรก คือ การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่อ ซึ่งหมายถึงการที่เหยื่อได้รับการชดเชยทดแทนมูลค่า
ของทรัพย์สินที่เสียหาย รวมทั้งความเสียหายส่วนบุคคลอื่น ๆ โดยรวมแล้ว หมายถึง การเยียวยาสมานฉันท์
ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยให้กลับคืนมาอีกครั้ง กล่าวคือเป็นการเยียวยาสมานฉันท์ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย

ให้กลับคืนมาอีกครั้ง เช่น ความรู้สึกของเหยื่อที่ถูกโจรกรรมบ้านเรือนทรัพย์สิน จะต้องทุกข์ทรมานเมื่อความเป็นส่วนตัวถูกล่วงละเมิดและรู้สึกไม่ปลอดภัย และเมื่อครั้งหนึ่งของผู้คนถูกทิ้งให้รู้สึกวุ่นวายต่อชีวิตพื้นฐานไป นอกจากนี้ Roach (2000, p. 256) ได้กล่าวว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นวงจรรูปแบบของความยุติธรรมที่มีเจตนาร่วมกันในอันที่จะลดความเป็นขั้นตอน ความเป็นแบบแผน พิธีการ และลำดับชั้น และพยายามที่จะสมานฉันท์ความเสมอภาค (Equality) ที่ถูกกระทำจากอาชญากรรม และเพื่อนำองค์รวมไปสู่ประสบการณ์ตรง ทั้งของ “การกระทำผิด” (Offending) และการตกเป็นเหยื่อ (Victimization) วงจรนี้ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตามเกี่ยวข้องกับสวัสดิการของทั้งเหยื่อและผู้กระทำผิด (Welfare of both offenders and victims) การลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Non-Punitive Approach) และการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างกว้างขวาง (Wide Community Participation)

อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นั้นเป็นการระงับข้อพิพาททางอาญาชนิดหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายให้เกิดความสมานฉันท์แก่คู่ความทุกฝ่าย อีกทั้งยังเป็นเรื่องที่เน้นเกี่ยวกับความเสียหายของเหยื่ออาชญากรรม ชีวิต ร่างกาย และจิตใจอันประเมินค่าไม่ได้ คนกลางจึงมีความสำคัญกับการจัดการความขัดแย้งเป็นอย่างมาก

2. บทบาทของคนกลางในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และบทบาทของคนกลาง (อังคณา บุญสิทธิ, พวงทิพย์ นวลขาว, และรัชดา ไชยโยธา, 2549, น. 212) มีดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง คนกลางมีบทบาทในการให้คำปรึกษารายบุคคล โดยที่คนกลางจะแยกพบเหยื่อหรือผู้เสียหาย และผู้กระทำผิด แล้วใช้กระบวนการและเทคนิคการให้คำปรึกษารายบุคคล เพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง ยอมรับตนเอง คิดได้ และตัดสินใจด้วยตัวเอง ว่าจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือไม่ เพื่อให้การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นไปด้วยความสมัครใจ ประเด็นนี้เน้นย้ำให้เห็นว่าผู้เสียหายและผู้กระทำผิดเท่านั้นที่จะมีอำนาจในการตัดสินใจว่าจะใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือไม่ นอกจากนี้ คนกลางยังต้องเสริมพลังผู้ที่เข้าประชุมให้พร้อม และกล้าที่จะพูด รู้จักฟังอย่างให้เกียรติ โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษากระตุ้นถาม ให้ผู้เสียหายหรือผู้กระทำผิดคิดได้ด้วยตัวเองว่า ถ้าต้องการเข้าร่วมในกระบวนการที่จะถามแบบสมานฉันท์ ต้องการให้ใครเข้าร่วมบ้าง จะจัดประชุมรูปแบบใด สถานที่ใด และเวลาใด จึงจะรู้สึกปลอดภัย

ขั้นตอนที่สอง คนกลางมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการประชุม เริ่มต้นด้วยการที่คนกลางทำหน้าที่เป็นผู้ฟังและเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้ทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิดตระหนักรู้ในความไม่ยุติธรรม ด้วยวิธีการให้แต่ละคนบรรยายความรู้สึกประสบการณ์ที่เกิดขึ้น ผลกระทบที่ตามมาทั้งกายและใจ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านการงาน และด้านอื่น ๆ เป็นต้น โดยคนกลางมีบทบาทให้แต่ละคนได้รับรู้ ทำความเข้าใจกับความรู้สึก ประสบการณ์ และผลกระทบของคนอื่น ซึ่งคนกลางจะมีเทคนิคการพูดเพื่อให้

ทั้งสองฝ่ายได้เข้าใจถึงสิ่งที่ตนเองยอมรับและไม่ยอมรับด้วย ในขั้นตอนนี้ถ้าทำได้สำเร็จจะนำไปสู่การสำนึกผิดอันเกิดจากเจตนาของผู้กระทำผิด รวมทั้งการแก้ไขและเยียวยาผลร้ายที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่สาม เป็นขั้นตอนของการประจักษ์ถึงความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นในอดีต และการคำนึงถึงการฟื้นฟูความเสมอภาคและสัมพันธ์ภาพ และการให้โอกาสซึ่งกันและกันร่วมกันกำหนดกิจกรรม การกระทำ ความรับผิดชอบในการแก้ไขเยียวยาผลร้ายที่เกิดขึ้น และทำความเข้าใจกัน โดยคนกลางจะต้องเขียนข้อตกลงที่ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันปรึกษาหารือกัน โดยเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ที่ระบุถึงการปฏิบัติ ระยะเวลา และการติดตามผล เพื่อจะทำให้ไม่เกิดการผิดข้อตกลงกันเกิดขึ้น

ขั้นตอนที่สี่ คนกลางยังคงมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกและประสานงาน ในขั้นตอนนี้จะมีการเขียนข้อตกลง และมีการติดตามตรวจสอบว่าได้ทำตามข้อตกลงหรือไม่ กล่าวคือ คนกลางจะต้องจัดทำรายงานผลการประชุม ติดตาม และรายงานผลการปฏิบัติตามข้อตกลง

จะเห็นได้ว่า การดำเนินการตามกระบวนการและขั้นตอนดังกล่าว คนกลางควรผ่านการฝึกอบรมเทคนิคและทักษะในการให้คำปรึกษามาก่อน นอกจากนี้ กระบวนการยุติธรรมของประเทศนิวซีแลนด์ ได้สรุปบทบาทของการเป็นคนกลางไว้ ดังนี้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548, น. 124)

- 1) ประเมินความเหมาะสมในการจัดประชุมตามวิธีการเชิงสมานฉันท์
- 2) เตรียมการประชุม เช่น การนัดหมายและการเชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- 3) ดำเนินการและควบคุมการประชุมเชิงสมานฉันท์
- 4) แจ้งกระบวนการประชุมและผลการประชุม
- 5) เอาใจใส่ผู้เสียหาย แม้หลังการประชุมเสร็จสิ้นแล้ว
- 6) ทำรายงานเพื่อประเมินกระบวนการประชุมเชิงสมานฉันท์
- 7) ติดตามให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลง
- 8) สรุปผลการประชุมให้สองฝ่ายรับทราบ

อย่างไรก็ตาม การเผชิญหน้ากันในกลุ่มภายใต้การประสานงานและการกำกับดูแลของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม จะมีขอบเขตความเหมาะสมตามกฎหมายประกอบพิจารณา ขณะเดียวกันในทางอาญา อาชญากรรม และผู้กระทำผิด ต่างก็มีทางเลือกที่จะกลับไปใช้การดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะนำวิธีการเชิงสมานฉันท์มาใช้ในขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรมแล้วก็ตาม

บทบาทและการทำหน้าที่ของคนกลางในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ศาลเยาวชนและครอบครัวได้ออกมามาตรการในการลงโทษเด็กหรือเยาวชน ว่าควรมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เพราะการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น จนกลายเป็นปัญหาสังคม ทำให้มีแนวความคิดการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด อันเนื่องมาจากความคึกคะนอง การรู้เท่าไม่ถึงการณ์ พฤติกรรมลอกเลียนแบบ หรือถูกชักจูง จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเหยื่ออาชญากรรม เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด ครอบครัวและชุมชน ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้สึกซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความปรองดองในสังคมต่อไป (ปฐมพร ธาระวานิช, 2552, น. 81)

ปัจจุบัน บทบัญญัติของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในหมวดที่ 7 มาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาตรา 86-94 รองรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในขั้นตอนหลังฟ้องคดี พร้อมทั้งได้มีการปฏิบัติตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ประกอบกับเน้นให้มีการจัดทำกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งเป็นมาตรการ แนวทาง ขั้นตอน และวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่กำหนดให้มีความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ฝ่ายผู้เสียหาย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือแม้แต่ชุมชนหรือหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาย่างแท้จริง เด็กและเยาวชนจะเกิดความเข้าใจการกระทำผิดที่ตนเองได้ก่อขึ้น ว่าได้สร้างความเสียหายให้แก่ผู้อื่นอย่างไร และเกิดความสำนึกผิดต่อการกระทำของตนเอง ประสงค์จะปรับปรุงพฤติกรรม ขณะเดียวกันผู้เสียหายต้องได้รับการเยียวยาความเสียหาย ได้รับรู้ถึงปัญหาของเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้น และมีความเห็นอกเห็นใจเด็กหรือเยาวชน พร้อมให้อภัย และยินดีที่จะให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนกลับคืนสู่สังคมอย่างปกติสุข ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องอื่นทุกฝ่ายสนับสนุนการดำเนินการตามแผนให้สำเร็จลุล่วง มาตรการนี้ได้รับการออกแบบให้เกิดขึ้นคู่ขนานไปกับการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมปกติ

ปัจจุบัน ศาลเยาวชนและครอบครัวได้นำแนวความคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้อย่างแพร่หลาย โดยที่เห็นเด่นชัดคือ ศาลจังหวัดนนทบุรี แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ที่ได้นำมาปรับใช้ 2 รูปแบบด้วยกัน กล่าวคือ รูปแบบการประชุมกลุ่มเยียวยา (Healing Conference) และรูปแบบการไกล่เกลี่ยเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพและเยียวยาความรู้สึกในคดีอาญา (Mediation for Restorative in Criminal Case หรือ MRC) (ปฐมพร ธาระวานิช, 2552, น. 82) ภายใต้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น ผู้พิพากษาสมทบ คือผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางหรือผู้ประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัว

จากโครงสร้างการดำเนินงานของคุณผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ จะต้องมียุทธศาสตร์และหน้าที่ (ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2562) ดังนี้

บทบาทก่อนการประชุม คนกลางหรือผู้ประสานการประชุมจะต้องศึกษาทำความเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับคดีที่เกิดขึ้น และติดต่อประสานงานผู้เสียหายและผู้กระทำผิด เพื่อสอบถามความประสงค์ในการเข้าร่วมกระบวนการจัดทำแผนบำบัดฯ พร้อมทั้งชี้แจงให้คู่กรณีทราบว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คืออะไร แต่ละฝ่ายมีบทบาทและการทำหน้าที่อย่างไร และเมื่อทำแล้ว จะเกิดผลอย่างไร โดยอำนาจในการตัดสินใจจะมาจากคู่กรณีทั้งสองฝ่าย จากนั้นคนกลางหรือผู้ประสานการประชุมจะต้องเตรียมความพร้อมของคู่กรณี โดยการพบปะกันเพื่อให้คำปรึกษารายบุคคล และเพื่อช่วยให้ผู้เสียหายเข้าใจอารมณ์ของความต้องการที่แท้จริง และสภาพจิตใจของตนเอง และเตรียมความพร้อมของผู้กระทำผิด เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงสาเหตุและการกระทำของตนเอง ตลอดจนสำรวจความต้องการของทั้งสองฝ่าย ว่าต้องการให้ใครเข้าร่วมประชุมด้วย พร้อมทั้งทำการแจ้งสิทธิและหน้าที่ของทั้งสองฝ่าย โดยสิทธิที่สำคัญคือทุกฝ่ายมีสิทธิที่จะยกเลิกกระบวนการได้ทุกเมื่อที่ต้องการ หลังจากที่ได้แจ้งสิทธิและหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายแล้ว ก็จะกำหนดวัน เวลา สถานที่ประชุมที่สะดวกและปลอดภัย รวมไปถึงอาหารว่าง เครื่องดื่ม และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง

บทบาทระหว่างการประชุม คนกลางหรือผู้ประสานการประชุมจะเป็นผู้ดำเนินการประชุม และเชิญให้แต่ละฝ่ายได้พูดคุยกัน โดยกล่าวถึงวัตถุประสงค์ วิธีการ ขั้นตอน และกฎกติกาการยาตราในการประชุม รวมทั้งเน้นย้ำว่าข้อตกลงที่อาจจะเกิดขึ้นว่าจะไม่ผูกพันกับคำพิพากษา จากนั้นจะเริ่มกระบวนการทำให้เกิดความสำนึก โดยการให้ผู้เสียหายพูดให้ผู้กระทำผิดได้รับรู้ความรู้สึกนึกคิด ความสูญเสีย ความเจ็บปวด และผลกระทบต่างๆ ที่ตนได้รับจากการกระทำความผิด การรับรู้เรื่องราวจากผู้เสียหายโดยตรงในกระบวนการนี้ จะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับรู้ถึงผลกระทบจากการกระทำของตน การสำนึกผิดจะเกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ และนำไปสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยทุกฝ่ายจะร่วมกันปรึกษาหารือว่าจะแก้ไขอย่างไร จนกลายเป็นการจัดทำข้อตกลงร่วมกันแบบเป็นลายลักษณ์อักษร ว่าแต่ละฝ่ายจะปฏิบัติต่อกันอย่างไร ใช้เวลานานเท่าไร พร้อมทั้งระบุถึงการติดตามผลเพื่อที่จะทำให้เกิดเหตุการณ์หรือความขัดแย้งอีกต่อไป

บทบาทภายหลังการประชุม คนกลางหรือผู้ประสานการประชุมจะต้องจัดทำรายงานผลการประชุม และติดตามผลการปฏิบัติตามข้อตกลง หากฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ก็จะต้องจัดประชุมอีกครั้ง เพื่อหาทางให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงเดิม หรือทำข้อตกลงใหม่ หรืออาจยกเลิกข้อตกลงทั้งหมดก็ได้

วิเคราะห์บทบาทและการทำหน้าที่ของคนกลางในศาลเยาวชนและครอบครัวภายใต้กรอบแนวคิดคนกลางในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จากบทบาทดังกล่าวข้างต้นนั้น ผู้ศึกษาได้เห็นถึงความสำคัญของผู้พิพากษาสมทบในฐานะคนกลางหรือผู้ประสานการประชุมที่จะมีบทบาทในการช่วยเหลือ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคู่ขัดแย้ง

ในการเข้าสู่กระบวนการวิธีเชิงสมานฉันท์ ซึ่งสอดคล้องตามคำจำกัดความของคนกลาง ในหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ว่าเป็นบุคคลที่มีความยุติธรรมและเป็นกลาง ซึ่งมีบทบาทในการช่วยเหลือ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคู่ขัดแย้งในการเข้าสู่กระบวนการวิธีเชิงสมานฉันท์ และมีการกำหนดบทบาทและการทำหน้าที่ของคนกลาง ว่าจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม มีการเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคู่ขัดแย้ง และจะให้ความช่วยเหลือภายในขอบเขตความสามารถของผู้ทำหน้าที่คนกลาง รวมทั้งจะเป็นผู้ช่วยเหลือให้คู่ขัดแย้งได้ปฏิบัติด้วยการให้เกียรติซึ่งกันและกัน และช่วยให้คู่ขัดแย้งสามารถพบกับทางออกของปัญหาที่เกี่ยวข้องในระหว่างคู่ขัดแย้งนั้นได้ และสมควรจะได้รับการฝึกอบรมเบื้องต้น ก่อนที่จะเข้าทำหน้าที่ในการช่วยเหลือ

จะเห็นได้ว่าในการจัดการความขัดแย้งหรือข้อพิพาทนั้น ผู้พิพากษาสมทบมีความสำคัญอย่างยิ่ง หากเกิดการทำงานที่มีการเข้าใจบทบาทที่ผิด หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในความขัดแย้งที่เกิดขึ้น รวมไปถึงหากมีการทำหน้าที่ที่ไม่ได้คำนึงถึงความต้องการหรือผลประโยชน์ของคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย ก็จะทำให้บทบาทและการทำหน้าที่ของคนกลางในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง อันเนื่องมาจากเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต้องการทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม ดังนั้น บทบาทและการทำหน้าที่ของคนกลางในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของศาลเยาวชนและครอบครัว จึงมีความสำคัญที่จะนำไปสู่การเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหามหาชนและการทำหน้าที่คนกลางในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมไทย

ภายใต้แนวคิดกระบวนการเชิงสมานฉันท์นี้ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่า บทบาทและการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบในการเป็นคนกลางหรือที่เรียกว่าผู้ประสานการประชุมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลเยาวชนและครอบครัว ถือได้ว่าเป็นคนกลางมีบทบาทและหน้าที่ที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว ทั้งในเรื่องการอำนวยความสะดวกให้ทั้งฝ่ายผู้เสียหายและฝ่ายผู้กระทำความผิดได้เจรจาไกล่เกลี่ยกัน มีการเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายได้เข้ามาพูดคุยถึงสาเหตุในการกระทำความผิด และผลกระทบที่ผู้เสียหายได้รับ จนนำไปสู่การเยียวยาทั้งทางด้านจิตใจ ค่าเสียหาย และความสัมพันธ์ เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายกลับมามีความสัมพันธ์อันดีต่อกันดังเดิม อีกทั้งยังทำให้เห็นว่าการเป็นคนกลางในศาลเยาวชนและครอบครัวยังมีการดำเนินการตามกระบวนการและขั้นตอนดังกล่าวที่เป็นไปตามแนวคิดนี้อีกด้วย โดยคนกลางหรือผู้ประสานการประชุมจะต้องเป็นบุคคลที่ผ่านการฝึกอบรม เทคนิคและทักษะในการให้คำปรึกษามาก่อน และต้องผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการอบรมและจดแจ้ง ผู้ประสานการประชุมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน และการชดเชยเยียวยาความเสียหาย บทบาทในการเป็นคนกลางหรือผู้ประสานการประชุมระหว่างทั้งสองฝ่ายนั้น จำเป็นจะต้องควบคุมสถานการณ์ให้ดำเนินการไปได้ด้วยดี และจะต้องไม่ชี้แนะหรือแนะนำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอมรับเงื่อนไขภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ เพราะเนื่องจากการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น ต้องเกิดจากการที่ฝ่ายผู้เสียหายและฝ่ายผู้กระทำผิด

สำนึกถึงการกระทำ รวมทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ฝ่ายผู้เสียหาย ดังนั้นคนกลางจะต้องมีทั้งทักษะ ความรอบรู้ในเรื่องต่าง ๆ อีกทั้งยังต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ช่างสังเกต เพื่อให้การประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟันฟูประสบความสำเร็จ ดังนั้น คนกลางหรือผู้ประสานการประชุมจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญและมีบทบาทหลักในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งภายในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รวมถึงจะต้องเป็นบุคคลที่มีทักษะ มีความรู้ มีลักษณะเฉพาะ และมีความชำนาญในกระบวนการเจรจา เพื่อให้มีการขับเคลื่อนวิธีการไปได้ จึงต้องมีคนกลางที่มีประสิทธิภาพ มีความเข้มแข็ง และเป็นกลาง

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนขอให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทในการเป็นคนกลางหรือผู้ประสานการประชุมว่า คนกลางหรือผู้ประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัวควรเข้าใจในหลักการและเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างถ่องแท้ เพราะหากไม่ทำความเข้าใจในหลักการแล้วนั้น การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟันฟูก็จะไม่สำเร็จ อีกทั้งผู้กระทำความผิดจะไม่สำนึกตน ไม่สำนึกถึงการกระทำ ไม่มีส่วนร่วม ไม่เล็งเห็นถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ฝ่ายผู้เสียหาย และไม่ได้ปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้จากการจัดทำแผนบำบัดฟันฟู ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำและผิดซ้ำประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นอกจากนี้หากคนกลางหรือผู้ประสานการประชุมในระหว่างการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟันฟู มีการบังคับหรือชี้แนะให้เกิดการสำนึกผิด และยอมชดใช้ความเสียหายทั้งทางด้านร่างกายและเยียวยาจิตใจให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งไม่ได้เกิดจากการสำนึกผิดของผู้กระทำความผิด ก็ถือได้ว่าไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดังนั้น คนกลางหรือผู้ประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัว จึงต้องให้ความสำคัญต่อการเอื้อให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถพูดคุยตามกระบวนการ ขั้นตอน และตรงตามเป้าหมายของการประชุม โดยเน้นย้ำให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วม และนึกถึงเป้าหมายและประโยชน์จากการประชุม จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟันฟูเป็นหลัก และพยายามหาทางแก้ไข ปัญหาที่เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย เพื่อให้การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟันฟูประสบความสำเร็จ

บทสรุป

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นทางการและไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งหรืออาชญากรรม ได้แก่ ผู้กระทำความผิด จะต้องได้ตระหนักและรู้สำนึกถึงการกระทำของตนและความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เหยื่ออาชญากรรม ตลอดจนต้องได้รับโอกาสจากสังคมให้กลับตนเป็นคนดี ส่วนเหยื่ออาชญากรรมนั้นก็จะต้องได้รับการดูแล เยียวยา ทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย โดยมีคนกลางเป็นผู้ประสานการประชุม ให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้มีการพูดคุยระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่เป้าหมายสุดท้ายที่ให้ผู้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบกลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม อันเป็นกระบวนการที่สร้างความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการฟื้นฟูสัมพันธภาพระหว่างเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิด สร้างความปรองดอง

โดยศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้นำพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ตลอดจนได้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด มีการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำ และประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว พร้อมทั้งมีการติดตามช่วยเหลือ เพื่อให้การดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และการประชุมกลุ่มเพื่อเจรจาไกล่เกลี่ย เพื่อเยียวยาทั้งผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม กรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด รวมทั้งชุมชนนั้นประสบความสำเร็จ กลับคืนสู่สภาวะดีดังเดิม ทั้งนี้คนกลาง หรือผู้ประสานการประชุมเป็นผู้ที่มีหน้าที่อยู่ในกระบวนการดังกล่าว จำเป็นต้องมีความรู้ และความเข้าใจอย่างรอบด้าน รวมทั้งจะต้องมีกลวิธีหรือวิธีการ รูปแบบที่นำมาใช้กับการดำเนินคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว

เมื่อพิจารณาจากบทบาทและหน้าที่แล้วจะเห็นได้ว่าผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางหรือผู้ประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัว จะต้องมีความรู้และความเข้าใจในแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ต้องเป็นทั้งผู้อำนวยความสะดวก มีทักษะ ประสิทธิภาพ และเทคนิคในกระบวนการประชุมเพื่อให้การประชุมเป็นไปอย่างเรียบร้อย ตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชน และผู้ที่ได้รับผลกระทบ แล้วนำมาประเมินเพื่อนำไปสู่วิธีการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยการประชุมนั้นจะต้องเกิดการเยียวยา เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายสามารถหาข้อตกลงร่วมกันได้ รวมทั้งอาจจะพัฒนาจนนำไปสู่การให้อภัยแก่ผู้กระทำความผิด ส่วนผู้กระทำความผิดก็จะได้มีโอกาสแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ในการดำเนินงานตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู องค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ ย่อมขึ้นอยู่กับการทำงานของผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ หรือที่เรียกว่าผู้ประสานการประชุมนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). *กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง* (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2544). *ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย*. กรุงเทพมหานคร:

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2548). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืน "อำนาจ" แก่เหยื่ออาชญากรรม*

และชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2556). *ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก: แนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์*.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปฐมพร ธาระวานิช. (2552). การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับคดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มัวร์, ซี. ดับเบิลยู. (2542). กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง: ยุทธศาสตร์การนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง (วันชัย วัฒนศัพท์, สุวิทย์ เลหาศิริวงศ์, และวงศา คงดี, ผู้แปล). ขอนแก่น: สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. (2562). ส่วนมาตรการพิเศษและคุ้มครองสวัสดิภาพ. คู่มือการอบรมและจัดแจ้งผู้ประสานการประชุมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน และการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย. การประชุมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน และการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย 2562. กรุงเทพมหานคร.
- อังคณา บุญสิทธิ, พงทิพย์ นวลขาว และรัชดา ไชยโยธา. (2549). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับวัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อังคณา บุญสิทธิ. (2550). การจัดการความขัดแย้งในวิถีทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. *จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 54(3), 207-217.
- Braithwaite, J. (1996). Restorative justice and a better future. *Dalhousie Review*, 76(1), 9-31.
- Braithwaite, J. (1998). Restorative Justice. In Michael Tonry (Ed.), *The Handbook of Crime & Punishment* (pp. 323-344). Oxford: Oxford University Press.
- Roach, K. (2000). Changing punishment at the turn of the century: Restorative justice on the rise. *Canadian Journal of Criminology*, 42(3), 249-280.
- Zehr, H. (2002). *The Little Book of Restorative Justice*. Pennsylvania: Good Books.